

OPINIA

nt. zjawiska satanizmu

w odpowiedzi na pismo KRRiT-p-2170/11-41

1. Satanizm – definicja

Satanizm jest zjawiskiem definiowanym niejednorodnie. Rozróżnia się satanizm tradycyjny i satanizm współczesny (por. Encyklopedia Religii PWN, 2003). Mimo, że rozróżnienie to sugeruje podział satanizmu ze względu na okres pochodzenia, to należy zwrócić uwagę, iż oba te nurty funkcjonują współcześnie. Dodatkową trudność sprawić może fakt, że granica pomiędzy nimi jest płynna.

Satanizm tradycyjny – w religiach tradycji judeochrześcijańskiej satanizm jest nierozzerwalnie związany z postacią szatana – demona, bytu osobowego, zbuntowanego anioła, któremu jego wyznawcy oddają cześć. W ten sposób ukazywany satanizm swoją rację bytu czerpie z opozycji wobec wartości reprezentowanych w naszym obszarze kulturowym przez chrześcijaństwo. Wyraża się on w czynach, słowach i postawach antychrześcijańskich.

Satanizm współczesny – opiera się na poglądach związanych z utożsamianiem szatana nie jako bytu osobowego, lecz jedynie ideologicznego nośnika wyznawanych wartości. To podejście, choć powstałe na gruncie tradycji judeochrześcijańskiej, reprezentuje rozumienie zjawiska satanizmu z punktu widzenia ateistycznego. Szatan jest tutaj utożsamiony jedynie z energią, mocą, ideą nacechowaną egoizmem, amoralnością, hedonizmem. Tego rodzaju postawa, mimo iż nie jest wprost skierowana przeciwko wartościom reprezentowanym przez chrześcijaństwo, wyraża się w głębokiej ich kontestacji lub pogardzie.

W obu powyższych rodzajach satanizmu obecny jest charakter antyspołeczny (łamanie i specyficzna interpretacja norm społecznych, tak żeby służyły jednostce: sataniście realizującemu własny potencjał osobowy) i antychrześcijański (wyrażający się w jawnym ataku wartości reprezentowanych przez chrześcijaństwo, czy symboli, którymi się posługuje).

2. Przyczyny stawania się satanistą – przegląd badań: Hoffman (1991), Fizzotti (1997), Bukalski (2008)

- moda na mistycyzm, tajemniczość, niesamowitość;
- poczucie siły, autentyczności, oryginalności, potrzeba posiadania światopoglądu;
- ucieczka od wolności – do subkultury (akceptacja i uznanie);

- kontestacja obyczajów i zasad społecznych, w połączeniu z przekonaniem, że jest to droga osiągnięcia korzyści materialnych;
- kryzys zaufania do tradycyjnego systemu wartości, do panujących wzorów życia;
- poczucie wyobcowania w zatowimowanym świecie;
- kryzys (bunt) wiary: zerwanie z Bogiem, z chrześcijaństwem;
- chęć uwolnienia się od własnych fobii, próba zdobycia szczególnej mocy (tajemnej wiedzy);
- zainteresowanie okultyzmem, spirytyzmem;
- specyficzne potrzeby seksualne;
- skłonności masochistyczne (autodestrukcja);
- skłonności nekrofilskie (ukierunkowanie ku śmierci i ku rzeczom martwym);
- trudność w dostrzeganiu ważności (godności) rzeczy, osoby;

3. Satanizm ze względu na poziom zaangażowania (por. Szarszewski, 2004, Gajewski, 2002)

A. Poziom fascynacji

Jego reprezentanci identyfikują się z muzyką oraz tekstami utworów death i black metalowych. W swojej zewnętrznej kreacji używają symboliki, kolorystyki i emblematów uznawanych za satanistyczne lub okultystyczne. Ich działalność może łączyć się z aktami wandalizmu, np. profanacja nagrobków, symboli chrześcijańskich, choć najczęściej wyraża się w buncie natury światopoglądowej. Ten sposób zaangażowania jest najbardziej „widowiskowy”. Osoby go reprezentujące wyrażają swoją tożsamość poprzez identyfikację z idolami muzyki death i black metalowej, którzy w sposób jawny propagują przesłanie satanistyczne poprzez publiczne epatowanie emblematami satanistycznymi, czy głoszone hasła. Wydaje się, że na tym poziomie może to być elementem kreacji wizerunku, niekoniecznie wyrażającym się w zadeklarowanym byciu satanistą, ale go nie wyklucza. Deklarowanie satanizmu może być formą kontestacji, buntu wobec wartości czy autorytetów: rodzinnych, społecznych oraz religijnych.

B. Poziom zaangażowania subkulturowego

Wyraża się poprzez powierzchowne naśladowanie idoli jawnie identyfikujących się z satanizmem, lekturę doniesień medialnych oraz popkulturowych na ten temat, przy jednoczesnym braku wiedzy pochodzącej ze źródeł satanistycznych, takich jak np. Biblia Szatana autorstwa Antona Szandora La Veya. Zaangażowanie to wyraża się formalnie w tworzonych małych grupach, często o charakterze przestępczym. Przynależność do nich wiąże się zazwyczaj z aktami wandalizmu i agresji wymierzonymi w normy społeczne, czy instytucje je reprezentujące takie jak rodzina, szkoła, Kościół. Tego rodzaju satanizm staje się raczej usankcjonowaniem dla działalności przestępczej.

C. Poziom zaangażowania głębokiego - „oświeconego”

Wyraża się w zindywidualizowanym lub grupowym zaangażowaniu w satanizm realizowany poprzez przyswajanie tekstów źródłowych, odprawianie rytuałów magiczno-okultystycznych, obrzędów inicjacyjnych. Satanizm realizowany na tym poziomie ma zazwyczaj ukryty, elitarny charakter i związany jest z tworzeniem wokół jego wyznawców aury tajemniczości i ukrytych mocy. Publicznie najczęściej kojarzony jest z rytuałem „czarnej mszy”. Na tym poziomie zaangażowania satanizm wiąże się z osobistą decyzją na uznanie w nim „ścieżki duchowego

rozwoju” oraz próbą „wykorzystania” mocy szatana lub tego, co sobą reprezentuje: mocy, siły, energii, idei, antywartości dla własnych hedonistycznych celów.

D. Poziom zaangażowania konfesyjnego

Na tym poziomie zaangażowanie w satanizm realizuje się także poprzez rytuały, ale wyrażane w zhierarchizowanej społeczności, zazwyczaj o zasięgu międzynarodowym, jak np. Kościół Szatana czy Świątynia Seta. Satanizm przeżywany w ten sposób wiąże się z decyzją na społeczne zaangażowanie w grupę o charakterze konfesyjnym. Można je określić mianem sekt. W Polsce nie zarejestrowano tego rodzaju działalności.

E. Poziom zaangażowania „wirtualnego”

Na tym poziomie zaangażowanie w satanizm ma charakter wyrażający się w uczestnictwie w wirtualnej, zamkniętej i moderowanej społeczności osób reprezentujących określone wartości satanistyczne. Do tego rodzaju portali należą np. satanorium.pl, czy satan.pl. Taki satanizm nie łączy się zazwyczaj z wiarą w szatana jako byt osobowy, ale staje się pewnego rodzaju uzasadnieniem, „parawanem” dla decyzji życiowych opartych na kulcie własnego „ja”. Wybór wartości dokonany przez jednostkę jest ważniejszy niż szacunek wobec norm społecznych, które można naginać, łamać, omijać, gdy nie służą jednostce. Z racji wirtualnego charakteru tego rodzaju społeczności, zaangażowanie w niego jest najtrudniejsze do publicznej identyfikacji.

W pracy Dominikańskich Ośrodków Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach najczęściej spotykamy się ze sprawami związanymi z poziomem zaangażowania A, B i C.

Zapytania kierowane do DOIoNRRiS nt. zjawiska satanizmu pochodzą najczęściej od instytucji (policja, szkoła) oraz osób prywatnych, zaniepokojonych zaangażowaniem ich bliskich - najczęściej nieletnich - w satanizm. Przypadki związane z działalnością satanistyczną rejestrują Ośrodki na terenie całego kraju. Obejmują one kilka procent wszystkich zgłoszeń. Taki wskaźnik procentowy może być związany z tym, że satanizm w Polsce nie ma charakteru sektowego, co raczej indywidualne zaangażowanie, bądź charakter subkulturowy. Inną przyczyną niskiej liczby zgłoszeń może być to, iż w Kościele katolickim osoby z problemami satanistyczno-okultystycznymi zazwyczaj są kierowane do egzorcystów działających przy kuriach metropolitalnych i do współpracujących z nimi poradni psychologicznych.

Dominikańskie Ośrodki Informacji o Nowych Ruchach Religijnych i Sektach nie prowadzą monitoringu zespołów death metalowych (dotyczy to także zespołu Behemoth), jednakże w świetle powyższej opinii nie bez znaczenia jest ich wkład w propagowanie satanizmu na poziomie zafascynowania nim szerszych kręgów odbiorców.

DYREKTOR

O. Tomasz Franc OP

Tomasz Franc OP

mgr teologii PAT Kraków
mgr psychologii UAM Poznań
Koordynator DOIoNRRiS